

8 במאי 2018

לכבוד
תנ"צ אילת אלישר
היועצת המשפטית
משטרת ישראל
במייל

הנדון: שימוש במכת"זית ובבואש בהפגנות החרדים

1. הרינו לפנות אליך בעניין השימוש המשטרתי במכת"זית ובבואש בהפגנות חרדים בעת האחרונה. מעדויות ומסרטונים שהגיעו לידינו עולה, כי השימוש באמצעי זה נעשה באופן בלתי מידתי, בלתי זהיר ובניגוד גמור לנהלים תוך גרימת פציעות קשות לעוברי אורח, ובכלל זה לילדים, נשים וקשישים. היות ומדובר על מספר רב של אירועים המעידים על פגם רוחבי בשימוש באמצעי זה, מצאנו לנכון לפנות אליך ולבקש את התערבותך הדחופה בעניין.
2. אין ספק כי המשטרה מתמודדת עם אתגרים קשים של הפגנות המשבשות לעיתים את הסדר הציבורי ומתדרדרות אף לאלימות והפרות סדר. ברור לנו גם, שמיקומן של ההפגנות בלב איזורי מגורים ובמקומות הומי אדם מקשה עוד יותר על עבודת השוטרים בבואם לפזר את ההפגנות. אולם דווקא באירועים כאלה על המשטרה להקפיד ביתר שאת כי אכיפת החוק כלפי מפרי הסדר תיעשה באופן סביר ומידתי תוך הימנעות מפגיעה באוכלוסייה בלתי מעורבת.
3. לצערנו, נוהל הפעלת המתכ"ז (מס' 90.221.111.004) אינו מפורסם לציבור ובקשתנו לקבלו במסגרת בקשת חופש מידע נענתה בשלילה. משכך, אין באפשרותנו להתייחס לנהלים הספציפיים לשימוש במכת"זית אלא רק לנהלים הכלליים המסדירים את השימוש באמצעים לפיזור הפגנות והפרות סדר וכן לנוהל השימוש בבואש.
4. המקרים המתוארים בנספח המצורף לפנייתנו מעידים על מספר כשלים:
 - א. שימוש ישירות לכיוון ראשי מפגינים;
 - ב. שימוש כלפי ילדים;
 - ג. התזה בלתי מובחנת לאזורים שמחוץ למוקד ההפגנה כלפי עוברי אורח;
 - ד. התזה לעבר בנייני מגורים, לתוך בתים ולתוך בתי עסקים;
5. כתוצאה מכך, נפצעו מפגיעת המכת"זית מספר אנשים שלא נטלו כל חלק בהפגנות:
 - א. ביום 2.2.15 ברח' צפניה בירושלים נפצעו מעוצמת סילון המכת"זית מ.ג.ר. וא.ש, בשנות ה-60 לחייהם. גב' ש' שברה את אגן הירכיים ומר ר' שבר את הקרסול ונוזק לניתוח.
 - ב. ביום 6.11.16 נפצעה מפגיעה ישירה של סילון מכת"זית גב' ר.ג. בת ה-20 ברח' בר אילן בירושלים. היא איבדה את הכרתה ונאלצה לעבור ניתוח בראשה.

- ג. ביום 26.11.17 ברח' יפו/שרי ישראל בירושלים העיף סילון מכת"זית צעירה בת 21. היא הוטחה באדמה ונגרם לה **סדק בצלעות**.
- ד. ביום 2.4.18 ברח' שבטי ישראל בירושלים נפגעו מפגיעת בואש ברגליהם ש.ש בן ה-7 ומ.ס בת ה-8, בזמן **שעמדו בחלון הבית**. נגרמו להם **שטפי דם וכאבים עזים ברגליים**.
6. אופיה של המכת"זית כאמצעי שאינו מדויק ואשר עלול לפגוע בעוברי אורח שאינם לוקחים כל חלק בהפגנות, מחייב את המשטרה לנקוט משנה זהירות בשימוש באמצעי זה ולהפעיל אותו תוך הקפדה יתרה על הנהלים. זאת במיוחד כאשר ההפגנות מתרחשות בלב הערים, בתוך שכונות מגורים ובמקומות הומי אדם כפי שארע במרבית ההפגנות המתוארות בנספח.
7. הנוהל המשטרתי המסדיר את השימוש בבואש קובע מספר כללים שנועדו להבטיח שהשימוש באמצעי זה לא יהיה מעבר לנדרש ועוברי אורח לא ייפגעו. כך, למשל, נקבע בו שאין להשתמש בבואש בנסיבות שעלולות להביא לפגיעה בקשישים, בילדים ובנשים בהריון, שאין להתיז את הנוזל באופן ישיר, שיש להפסיק את השימוש באמצעי זה **מיד** משפסק הצורך בכך, שאין להתיז לעבר רכוש פרטי, וכן שהשימוש במכונת התזה ייעשה תוך תשומת לב **להימנעות מפגיעה באוכלוסייה תמימה**"
8. לא כך פעלה המשטרה במקרים המתוארים בנספח. מהעדויות והסרטונים המצורפים עולה, כי התנהלות השוטרים שהפעילו את המכת"זית חרגה מהוראות הנהלים האמורים תוך התעלמות מעקרונות המידתיות והסבירות, שהינם מאבני היסוד של כל פעולה משטרית.
9. עמדתנו היא, כי **ברחובות צפופים דוגמת רח' שבטי ישראל בירושלים אין כל מקום לעשות שימוש במכת"זית ועל אחת כמה וכמה שיש להימנע משימוש בבואש** במקומות כאלה. אמצעי זה אינו מתאים לשימוש במקומות אלה מכיוון שהוא גורם **בהכרח** לפגיעה בכלל האוכלוסייה המתגוררת במקום, באנשים ההולכים במדרכות, במכוניות חונות ובעסקים בצידי הכביש. נדגיש, פגיעה זו מתרחשת גם כאשר השימוש נעשה לכאורה בהתאם לנהלים, שכן חל איסור לכוון את הסילון ישירות לעבר אנשים בשל עוצמתו אלא יש לפזר את הנוזל מצד לצד וכלפי מעלה. בנוסף, ברחובות צרים וצפופים אין לאנשים כל אפשרות לברוח ולתפוס מחסה וסילון המכת"זית העוצמתי לוכד אותם וגורם לפגיעות קשות גם לאנשים שאינם לוקחים חלק בהפגנות.
10. מהעדויות שצרפנו עולה, כי ריח הבואש שהותז לעבר בתי מגורים וחנויות נותר באוויר למשך ימים רבים לאחר התזתו ופגע בחיי היום יום של אנשים רבים שלא נטלו כל חלק בהפגנות במהלך כל חג הפסח. כפי שטענו בפניותינו בעניין הבואש בעבר, השימוש בבואש מהווה אמצעי לענישה קולקטיבי ומשכך השימוש בו פסול.
11. כמו כן, במקום שבו מתקיימת הפגנה **בתוך איזור הומה אדם באופן שמפגינים ועוברי אורח מעורבים אלה באלה, אין לעשות שימוש במכת"זית** אשר מטבעה מכסה תא שטח גדול יחסית במים המותזים בעוצמה גדולה. במרבית האירועים המתוארים בנספח, לא היתה כמעט הפרדה בין

המפגנים לבין עוברי אורח שעברו במקום כדי להגיע לביתם או למקום עבודתם וכיו"ב. הפעלת המכת"זית בנסיבות אלה אינה סבירה.

12. בנוסף, יש לאסור על שימוש במכת"זית בהפגנות שבהן מעורבים גם ילדים, בין אם הם חלק מההפגנה ובין אם הם עוברי אורח, כפי שארע פעמים רבות בהפגנות החרדים. יוזכר, כי על פי הנוהל המשטרתי "הטיפול המשטרתי בהפרות סדר" (מס' 90.221.111.001): "יש לבחון את התאמת האמצעי למאפיינים הספציפיים של הפרת הסדר, בהתאם למפורט בהתייחסות הספציפית לכל אמצעי ואמצעי תוך לקיחה בחשבון של רגישויות מיוחדות כגון סוג הקהל המפגין (ילדים, זקנים וכו'), מיקום הפגנה...". מהעדויות והסרטונים עולה, כי פגיעת סילון מכת"זית בגופו של ילד מסוכנת ביותר משהוא מעיף אותו מרחק רב תוך הטחתו ברצפה.

לסיכום

13. נוכח העדויות הרבות שנאספו בעת האחרונה על התנהלות לקויה של המשטרה בשימוש במכת"זית במסגרת הפגנות החרדים ולאור הפציעות הקשות שנגרמו לעוברי אורח, ראוי כי המקרים ייחקרו באופן פרטני וכי המשטרה תבחן באופן מערכתי את אופן השימוש באמצעי זה.

14. כפי שפורט לעיל, עמדתנו היא כי יש להימנע כליל משימוש במכת"זית באיזורים עירוניים צפופים, באיזורים הומי אדם שבהם לא ניתן לאבחן את המפגינים מיתר האוכלוסייה וכאשר ישנם ילדים באיזור ההפגנה.

15. עוד ראוי לטעמנו כי המשטרה תחדד ותטמיע בקרב השוטרים את נהלי המשטרה בנושא הטיפול בהפרות סדר בכלל ונהלי השימוש במכת"זית ובבואש בפרט.

16. לתשובתך המהירה נודה.

בברכה,

אן סוציו, עו"ד

האגודה לזכויות האזרח בישראל

העתק:

עו"ד עמית מררי, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (פלילי), משרד המשפטים
סניף עו"ד קלוד גוגנהיים, לשכת היועץ המשפטי, משטרת ישראל